
Вадим БОХЕНОК, студент
Науковий керівник: **доктор філософії (Ph.D) Кузик І.Р.**

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ВИРІШЕННЯ ГЕОЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ БАСЕЙНУ РІЧКИ ГНІЗДЕЧНА

Річка Гніздечна – права притока річки Гнізни (басейн р. Серет), довжина 39 км, площа басейну 264 км² [9]. Річка Гніздечна протікає через територію 4-ох територіальних громад Тернопільського району: Збарзької, Байковецької, Великобірківської та Великогаївської [3].

Комплексний геоecологічний аналіз проблем природокористування басейну річки Гніздечна, дозволяє нам запропонувати такі оптимізаційні заходи для вирішення ключових геоecологічних проблем досліджуваної території:

1. Провести контроль профільними фахівцями адміністративного апарату громад за санітарним станом русла річки, заплави, схилів та берегів.

2. Розчистити береги та русло річки від заростей великотрав'яної рослинності, повалених дерев, що заважає нормальному стоку.

3. Контролювати виконання вимог природоохоронного законодавства, щодо збереження водоохоронних зон, прибережних захисних смуг та дотримання обмежень господарювання в долині річок.

4. Ліквідувати стихійні сміттєзвалища вздовж русла річок, налагодити систему поводження із твердими побутовими відходами на рівні територіальних громад.

5. Вжити заходи по недопущенню скиду неочищених та недостатньо очищених вод у поверхневі водні об'єкти, особливо промисловими підприємствами.

6. Збільшувати лісистість басейну річок за рахунок виведення з обробітку високоеродованих та малопродуктивних

орних земель, створити захисні лісонасадження вздовж доріг, річок, меліоративних каналів, навколо діючих сміттєзвалищ, ставків, озер, на пустирях та неугіддях [11].

Проблема забруднення поверхневих водних об'єктів і ґрунтових вод стічними водами індивідуальних садиб та приватних домогосподарств потребує комплексного підходу до вирішення. Вивіз стічних вод повинен бути регульований угодою між власниками септиків та дирекцією найближчих комунальних очисних споруд, в якій визначено частоту вивозу. Потік стічних вод, які направляються на утилізацію, має бути облікований за відповідними записами і контрольований з урахуванням регулярності вивозу стоків. Вирішення цієї проблеми має здійснюватись окремою службою, аналогічно до служби, що займається вивозом твердих побутових відходів. Координатором в цьому процесі на місцевому рівні може стати інспектор з питань благоустрою та охорони навколишнього середовища територіальної громади. Впровадження такого підходу дозволить ефективно вирішити актуальну проблему забруднення підземних вод, яка є надзвичайно важливою для всіх жителів громад, що знаходяться в межах басейну річки Гніздечна.

Для покращення екологічного стану басейну річки Гніздечна необхідно впровадити комплексні заходи, спрямовані на зниження антропогенного впливу, відновлення природних екосистем та підвищення екологічної свідомості місцевих громад.

Заходи з охорони та відновлення водних ресурсів басейну Гніздечної передбачають розробку та впровадження плану охорони водних ресурсів, шляхом створення спеціальних програм для зниження забруднення води та збереження водного режиму річки. Важливим кроком для ревіталізації річки в окремих місцях повинно бути розчищення її руслу та притоків, організація регулярного очищення сміття, мулу та інших забруднень [8]. Систематичне проведення фізико-хімічного та біологічного аналізу проб води у контрольних точках, з метою виявлення та контролю основних джерел забруднення водотоку.

Окремим аспектом покращення екологічного стану басейну річки Гніздечна повинно бути впровадження ефективних механізмів раціонального землекористування, у тому числі шляхом оптимізації його структури. В контексті раціоналізації землекористування, необхідними заходами повинні бути відновлення та захист прибережних захисних смуг вздовж берегів річки, з метою запобігання ерозії ґрунтів та змиву забруднень. Ренатуралізація деградованих земель, яка передбачає відновлення природних екосистем через посадку лісів та створення водно-болотних угідь [6].

Неменш важливим для всієї території басейну річки Гніздечна, є налагодження системи поводження із твердими побутовими відходами. Впровадження роздільного збору відходів у населених пунктах, розвиток відповідної інфраструктури для їх вивозу, утилізації та рекуперації повинні бути першочерговими кроками локальної екологічної політики громад. У цьому контексті важливим є інтеграція екологічної політики у місцеве управління громадами, запровадження в адміністративних апаратах відповідної посадової особи [12]. Впровадження стратегій та планів розвитку річки, що враховують екологічні та рекреаційні потреби громад.

Отож, основні заходи для покращення геоекологічного стану басейну річки Гніздечна включають підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану русла річки. Потрібно запобігати скиданню неочищених або недостатньо очищених вод у поверхневі водні об'єкти басейну, відновити очисні споруди та каналізаційні мережі у населених пунктах, а також забезпечити належну утилізацію стічних вод у приватних будинках сільської місцевості. Важливо також ліквідувати стихійні сміттєзвалища у річкових долинах та розчистити береги і русла річок від заростей великотрав'яної рослинності, повалених дерев та штучних перегороджень.

Література:

1. Брановський І. Визначення гідрометричних параметрів малої річки Гніздечна. *Студентський науковий вісник*. 2022. Випуск 47. С. 78-80.
2. Брановський І. Проблеми забруднення малої річки Гніздечна. Матеріали звітної наукової конференції викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін та НДЛ «Моделювання еколого-географічних систем». Тернопіль: ТНПУ, 2022. С. 173-176.
3. Брановський І. Водокористування територіальних громад басейну річки Гніздечна. Моделювання еколого-географічних систем: матеріали звітної наукової конференції викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін та НДЛ. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 138-143.
4. Кузик І., Вітенко І., Царик В. Геоєкологічна оцінка структури землекористування басейну малої річки Гніздечна. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2022. №1(52). С. 219-225. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.22.1.26>
5. Мариняк Я.О. Методи дослідження малих річок: стан і перспективи. Наукові записи ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія географія. 2001. №1. С. 35-38.
6. Мережко О.І., Хімко Р.В. Оздоровлення малих річок: екологічні основи. К.: вид-во Інтер-екоцентр, 1998. 56 с.
7. Мольчак Я.О., Герасимчук З.В., Мисковець І.Я. Річки та їх басейни в умовах техногенезу. Луцьк: РВВ ЛДТУ, 2004. 336 с.
8. Настанова з управління басейнами малих річок – приток Дністра: метод. посіб. За ред. В. Мельничука, Г. Прочів. Львів: Сполом, 2019. 166 с.
9. Природні умови та ресурси Тернопільщини. За заг. ред. М.Я. Сивого, Л.П. Царика. Тернопіль: ТзОВ: «Терно-граф», 2011. 512 с.

10. Царик Л.П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території: теорія та практика. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 256 с.

11. Царик Л., Царик П., Кузик І., Царик В. Природокористування та охорона природи у басейнах малих річок: монографія. Вид. 2-ге доп. і перероб. Тернопіль: Тайп, 2021. 162 с.

12. Царик Л., Кузик І. Геоекологічні засади землекористування, емісії парникових газів та охорони природи (на матеріалах територіальних громад): Монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2024. 238 с.